

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Très gracieux Empereur

Roi et Seigneur

Comme toutes les autres nations les Danois ont été profondément émus des augustes pensées de paix et de conciliation, qu'a professées

Votre Majesté Impériale d'une manière si digne et si noble

ces pensées, dont l'importance pour la civilisation est incalculable, ont trouvé partout un écho retentissant et assurement à Votre Majesté la reconnaissance illimitée de l'humanité

leins de confiance dans les vues éclairées du monarque, qui a convoqué le Congrès de la Paix, et forts de notre profonde sympathie et pour la

Russie et pour la Finlande nous soussignés Danois prenons la grande liberté de prier très humblement

Votre Majesté de daigner écouter avec bienveillance les prières de Ses sujets Finlandais et de

ne pas refuser de prendre connaissance de l'adresse, qu'ils soumettent respectueusement au jugement de

Votre Majesté

FIND FINLAND 1969

Under protektion af

Republikken Finlands præsident og H. M. Kongen af Danmark

DANMARK OG FINLAND GENNEM 800 ÅR

En kavalkade gennem otte århundreder i ord og billeder

Arrangeret af

FINLANDS RIKSARKIV

I SAMARBEJDE MED

LANDSARKIVET FOR SJÆLLAND,

LOLLAND-FALSTER OG BORNHOLM

KØBENHAVN 1969

Trykt med tilskud fra
Den danske afdeling af den Letterstedtske forening.

Følgende institutioner og enkeltpersoner har stillet materiale til rådighed:

Det kongelige Bibliotek, København	KB
Danmarks Nationalmuseum	DNM
Dagbladet Politiken, København	POL
Finlands Nationalmuseum	FNM
Gallen-Kallelas museum, Helsingfors	GKM
Helsingfors universitetsbibliotek	HUB
Helsingin Sanomat, Helsingfors	HS
Huvudstabens Bildcentral, Helsingfors.	HsB
Huvudstabens utbildningsavdelning, Helsingfors		HsUBA
Hufvudstadsbladet, Helsingfors	Hbl
Krigsarkivet, Helsingfors	..	FKA
Kuopio stads bibliotek	KSB
Landsarkivet i Åbo..	..	ÅLA
Rigsarkivet København	DRA
Riksarkivet Helsingfors	FRA
Styrelsen för vården av J. L. Runebergs hem och Walter Runebergs skulptursamling, Borgå..	..	J. L. & W. R.
Store Nordiske Telegraf-Selskabs Kabelstation, Helsingfors	
Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (Det finske litteraturselskab)	..	SKS
Suomen Kansallisteatteri (Det finske nationalteater)	SKT
Svenska Litteratursällskapet i Finland.	..	SLS
Svenska Teatern, Helsingfors.	..	ST
Utrikesministeriet, Helsingfors	..	FUM
Direktör Carl Estlander, Vasa.		
Fru Elsie Hackzell, Helsingfors.		
Læge C. Norman-Hansens arvinger, Odense.		
Fröken Ellen Thesleffs arvingar, Degerö gård, Helsingfors.		

Materialet er indsamlet og lagt til rette af arkivrådet Berndt Federley i samarbejde med tjenestemænd ved Riksarkivet i Helsingfors og ovennævnte institutioner.

Knud den Hellige, udkåret træbillede fra ca. 1400. Stod oprindeligt i Sääksmäki sognekirke. (Fot. Rainer Stolze. Grankulla).

DANMARK OG FINLAND

En kavalkade gennem otte århundreder i ord og billeder

I det nordiske fællesskab er Danmark og Finland grænselande, Danmark i syd og Finland i øst. Den geografiske beliggenhed har været bestemmende for begge landes skæbner. Afstanden mellem Danmark og Finland kan forekomme stor, men i virkeligheden har disse to lande stået i reel, kontinuerlig forbindelse med hinanden lige fra tidlig historisk tid. Det er havet, Østersøen, der har virket mere forenende end adskillende. Allerede de ældste kilder taler om havets rolle som formidler af kontakter mellem Danmark og Finland. Imellem de to lande forekom en gensidig vekselvirkning, uden at den dog nogensinde blev så intens, som når lande igennem århundreder har været forenede indenfor det samme rige. De fælles træk i den nordiske kulturarv har i begge lande fået et lokalt særpræg.

Stærke, fra Danmark udgående impulser har påvirket hele den nordiske kulturkreds og er også nået frem til Finland. Visse indflydelser har imidlertid vist sig særlig frugtbringende. De har udøvet deres virkning både på landets kulturelle og økonomiske forhold. Danmarks og Finlands stilling som grænselande har været et forenende bånd. Den har fremelsket problemer og reaktioner af samme art i begge lande. Den har udviklet forståelse og sympati for de vanskeligheder, det andet land har haft at tumle med. Det faktum, at den nærmeste nabo i lang tid var en stormagt, har sat dybe spor i livet i begge lande.

Dokumenterne på denne udstilling omspænder et tidsrum på henimod 800 år, d.v.s. hele den periode hvorfra vi overhovedet har skriftlige minder om Finland. De kommer fra arkiver og biblioteker både i Danmark og Finland og repræsenterer eksempler på de spor, forbindelserne mellem de to lande både politisk, kulturelt og økonomisk har efterladt sig.

Korstogstiden

Montre 1–2

De ældste dokumentariske minder om forbindelser mellem Danmark og Finland går tilbage til den tid, da danskerne under Valdemar Sejrs drog på togt op til Østersøens nordøstlige dele og underlagde sig Estland. Togterne gik langs Sveriges og

Ejby-kalken. Alterkalk i sølv fra slutningen af 1400-tallet. Kalken blev fremstillet til domkirken i Åbo, men blev i 1509 røvet af Otte Rud. Kom 1925 tilbage til Åbo.

Finlands beskyttende kyster og førte også til landstigning i Finland. De danske krøniker fortæller om, at danskerne erobrede Finland med væbnet magt. Det er forekommet os rimeligt at indlede vores kavalkade med at vise nogle optegnelser fra visse danske krøniker om danske korstog til Finland og med at fremlægge den berømte beskrivelse af sejlruten fra Danmark

Erik Axelssen Totts kammer i kirketårnet på fæstningen Olofsborg. Fæstningens opførelse påbegyndtes 1475. Den er senere blevet både udvidet og ombygget. (Fot. Finlands nationalmuseum).

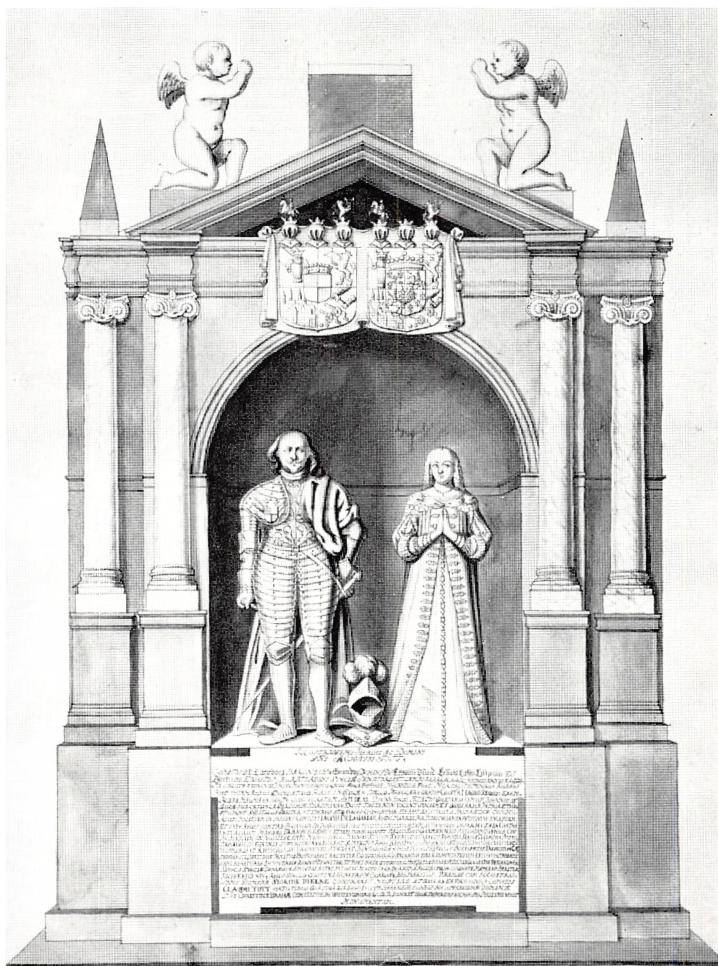
til Estland i kong Valdemars jordebog. Den antages at være forfattet af biskop Torkel i Reval i 1240erne. (Se også det op-hængte specialkort i stort format over den del af ruten, der gik gennem Finland).

Kulturforbindelser i middelalderen

Montre 2

I højmiddelalderen nåede den danske indflydelse helt op til Finland. Bl. a. stod der i Sääksmäki sognekirke et billede af den danske helgenkonge Sankt Knud, der må være skåret omkring år 1400. Dette forblev dog et enkelttilfælde. (Billede i stort format).

Hvorvidt det eksemplar af *Missale Hafniense*, der her er lagt frem, virkelig har været i brug i Finland i middelalderen, har ikke med bestemthed kunnet fastslås. Dette eksemplar har kunnet rekonstrueres af pergamentstykker, der i 1500-tallet har været brugt som bind til finske regnskabsbøger. Efter at regnskaberne i 1810 blev overladt til Finland fra Kammararkivet i Stockholm, blev pergamenterne i 1840erne fjernet fra regnskaberne.

Søren Abildgaards tegning af gravminde over Achatius Tott og hustru. Udført under hans rejse til Finland i 1753–54. (Fot. Landsarkivet for Sjælland m. m.).

Unionstiden

Montre 3

Unionstiden medførte nærmere forbindelser mellem Danmark og Finland. Flere danske stormænd var ved denne tid virksomme i den svenske del af den ny store statsdannelse, og nogle af disse fandt vej til Finland. Erik Akselsøn Tott sad som statholder i Østfinland ved grænsen mod det ny, fremtonende moskovitiske

rige. I år 1475 begyndte han at opføre en ny grænsefæstning Olofsborg oppe i Savolax øst for den grænse, der var blevet fastslået ved freden i Nöteborg 150 år tidligere. Vi ser billede i stort format af den fæstning, den danske stormand lagde grunden til.

Under de krigeriske forviklinger i tiden for unionens opløsning blev også Finland udsat for dansk hærværk. I 1509 foretog Otte Rud et togt til Finland, hvor han bl. a. plyndrede Åbo og bortrøvede nadverkalken fra Åbo domkirke. Senere skænkede han det hellige kar til kirken i Ejby, hvor det var i brug til 1925, da sognet gav det tilbage til Åbo domkirke. Vi viser i stort format et billede af domkirken i Åbo før branden i 1827, Ejby kirke og den omtalte kalk, der i sin oprindelige form kan være et Åboarbejde fra slutningen af 1400-tallet. Den er dog senere omarbejdet.

Store nordiske krig

Montre 3

I betragtning af, hvorledes forholdene mellem Danmark og det svenske rige udviklede sig i 1600-tallet, er det nemt at forstå, at denne periode ikke opviser nævneværdige forbindelser mellem Danmark og Finland. Krigsårene i begyndelsen af 1700-tallet, der førte til det svenske stormagtvældes undergang, forandrede med ét slag den tidligere magtbalance. Det russiske riges kraftudvikling under Peter den stores målbevidste ledelse vakte stor opmærksomhed i Danmark.

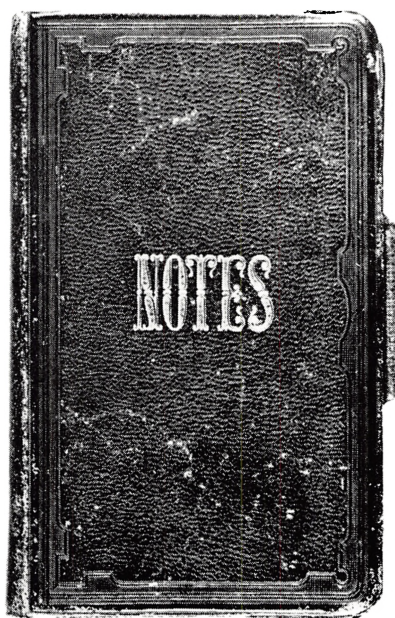
I årene 1714–16 blev der i Danmark udspreddt flyveblade, der skildrede de afgørende faser af den russiske erobring af Finland, slagene ved Pälkäne og Storkyro, erobringen af Ny-slott (Olofsborg) – Erik Akselsøns grænsefæstning – og Kajaneborg, samt besættelsen af Ålandsøerne.

Sammen med viserne udstilles en kortskitse over slaget ved Storkyro i Østerbotten.

Kulturforbindelser i 1700-tallet

Montre 4–5

Den danske historieforsknings rige blomstring i 1700-tallet førte til, at danske historikere kom i nærmere forbindelse med nabolandene. J. Langebek foretog i 1753–54 sin lange rejse for at skaffe sig viden om antikviteter i nabolandene og indsamle materiale til sit diplomatarium *Scriptores rerum danicarum*. Han kom også til Finland, hvor han bl. a. besøgte det ældste bispesæde i Rääntämäki og Nousis kirke med monumentet over

Løjtnant Liikanens dagbog fra deltagelsen i den dansk-tyske krig i 1864.

biskop Henrik, hvilket han alt omhyggeligt beskriver i sin dagbog. Hans medhjælper, Søren Abildgaard, fik lejlighed til at tegne gravmonumenter og våbenbilleder i de gamle kirker. Langebek kunne dog ikke afholde sig fra at notere: „Finland mager på deslige ting“. I montre nr. 4 ligger Langebeks dagbog og Abildgaards tegninger.

Danske historiske arbejder blev også agtede af historikerne ved Åbo akademi. Bl. a. eksisterer der et manuskript til en forelæsning af professor Algot Scarin fra år 1743, hvori han har udnyttet Holbergs forskningsresultater.

I 1745 disputerede Jacob Falander under ledelse af professor, senere biskop Johannes Browallius over en afhandling med titlen *De pugnis literatorum ridiculis* I–II. Forfatteren henviser til Holberg som komedieforfatter.

Den førende personlighed ved Åbo Akademi var i den senere del af 1700-tallet Henrik Gabriel Porthan. Med sine mange videnskabelige og litterære interesser forenede han en virksomhed som biblioteksmand og lærer ved Akademiet. Blandt de kulturpersonligheder i Danmark med hvem han opretholdt brevkontakt kan nævnes Peter Fredrik Suhm og Rasmus Nyerup. De første skridt til en begyndende skandinavisme førte digteren

Apr. 10 & 12 vidlyg anfall af Preuss. på hela linien. Vårt reg. beordrades fort att försvara midten af Dybbøl på Fæltingen; men fiender har vidan avancerat långt och hotade på vänstra flygeln och hotade att beringa vårt reg. & svartföre reg. Skymt- samt drog sig tillbaka under en korvett. Där under blev jag sårad och lemnad af de värn, men en officer från 16de regem. observerade mig och

gaf mig bad en soldat fr. samma reg. förn mig bort till Lvanarm vid Sönderborg. Då jag med 16de reg. passerade prussens bryggan, flungade fiender fr. båda flygfarns granat salvor på oss. Där omkom folk i massor. Från Sönderborgs kvarnarna förde jag på sjukvagn till Thoruphøder jag förde med en mask af sårade till angfartyget fort att befordras

Opslag af löjtnant Liikanens dagbog vedr. stormen på Dybbøl 18. april 1864.

og biskopen Franz Michael Franzén i forbindelse med Danmark, allerede mens han boede i Åbo. Hans digt, „Den svenska sånggudinnan till den danska“, blev oversat til dansk af digteren Jens Kragh Høst.

I monte nr. 5 ser vi Jacob Falanders afhandling, breve fra Porthan til Suhm og Nyerup samt Franzéns digt.

Frivillige fra Finland i Danmark i 1864

Montre 6

Virkningerne af det preussisk-østrigske angreb på Danmark i 1864 nåede helt op til Finland. Her havde man vel ikke omfattet skandinavismen med samme entusiasme som i Sverige, Danmark og Norge, men også i Finland reagerede man heftigt imod de to stormagters overgreb mod det lille Danmark. I Finland vågnede et ønske om at hjælpe, selv om mulighederne dertil var yderst begrænsede. Bl. a. arrangerede man i Helsingfors en litterær aften i tidens stil for at samle midler, og det lykkedes omkring ti frivillige at nå frem til Danmark, hvor de blev indrullerede i den danske hær som officerer, underofficerer

og mandskab. I montre nr. 6 er der udstillet et klip af Helsingfors Dagblad med en beskrivelse af den litterære soirée, en trykt liste over deltagerne fra Finland, en dagbog, ført af løjtnant Liikanen, bl. a. i de kritiske dage ved stormen på Dybbøl, og nogle breve der belyser de frivilliges sindsstemning. Sammen med disse vises et kort over stillingerne ved Dybbøl, offentliggjort i et samtidigt arbejde, og billeder af nogle af deltagerne.

Danmarks indsats i Finlands kamp mod russificeringspolitikken

Montre 7–8

Da den russiske politik henimod slutningen af 1800-tallet begyndte at rette sig mod Finlands særstilling i det russiske rige og efterstræbe en indskrænkning af den finske landdags lovgivningsret til udelukkende at omfatte rent lokale spørgsmål, reagerede man i Danmark. Først og fremmest tog danske blade stilling for Finland, en kendt dansk retslærd skrev en videnskabelig udredning af Finlands stilling, en stor Finlandsven, lægen og forfatteren Norman-Hansen, skrev et skuespil med motiv fra Finlands retskamp, der dog blev forbudt af den danske censur. I Danmark undertegnede flere førende kulturpersonligheder en adresse, der sammen med lignende adresser fra andre europæiske lande skulle overrækkes kejseren. Som bekendt nægtede denne dog at befatte sig med den fælleseuropæiske opinionsytring.

Kejser Aleksander III's gemalinde var som bekendt dansk prinsesse. I Finland prøvede man derfor på via det danske hof at udøve pres på enkekejserinden og gennem hende på sønnen Nikolaus. Som formidlere benyttede man bl. a. danske politikere, der var knyttet til hofkredsene. Men selv om disse henvendelser nåede frem til de personer, de var rettede til, medførte de ikke nogen forandring i den russiske Finlandspolitik.

I montrene nr. 7 og 8 ser vi den danske kulturadresse, en adresse fra Finland til det danske dagblad Politiken ved dets 50-års jubilæum i 1934 med tak for dets indsats for Finland i kampen mod russificeringspolitikken, en adresse fra Finland til Norman-Hansen, da han i 1941 fyldte 80 år, et eksemplar af den danske juridiske analyse af Finlands stilling samt Norman-Hansens skuespil „Aina“. Yderligere er fremlagt dokumenter, der belyser de audienser, modstandslederen i Finland, Leo Mechelin, fik udvirket hos kronprins Frederik og enkekejserinde Dagmar, og brevveksling mellem excellensen P. Vedel og Mechelin.

Det selvstændige Finland knytter officiel forbindelse med Danmark

Montre 9–10

Straks efter at den finske landdag den 6. dec. 1917 havde vedtaget den nydannede regerings selvstændighedserklæring, udsendtes til de skandinaviske lande en delegation bestående af J. K. Paasikivi, efter den anden verdenskrig udset til Finlands præsident, og Adolf Törnngren, der i årene inden den første verdenskrig havde indhentet dybtgående kendskab til russiske forhold. Delegationens opgave var at overrække den første konfidentielle besked om det skridt, man havde taget i Finland. I Danmark forhandlede delegationen med udenrigsminister Sca-venius. Efter at Sovjetunionen ved årsskiftet 1917–18 officielt havde anerkendt Finlands selvstændighed, og det tyske rige umiddelbart derpå havde anerkendt Finland, fulgte de skandinaviske landes anerkendelser i begyndelsen af januar 1918. I maj 1918 sendte Danmark sin første repræsentant til regeringen i Finland, og ordinære officielle forbindelser mellem landene kunne oprettes.

I montre nr. 9 udstilles Paasikivis og Törnngrens rapport fra dec. 1917, Danmarks anerkendelse af Finlands selvstændighed 10.1.1918 samt udnævnelsesbrevet for Danmarks første repræsentant hos Finlands regering.

Til dokumenterne i disse monter knytter sig yderligere fotografier fra danske kongebesøg i Finland og besøg af Finlands statsoverhoved i Danmark i vægmontrene nr. 9–10.

Den anden verdenskrig

Montre 11–12

På samme måde, som opinionen i Finland var oprørt ved Preussens og Østrigs overfald på Danmark i 1864, reagerede man også stærkt i Danmark ved udbruddet af krigen mellem Sovjetunionen og Finland i 1939. Fra Danmark strømmede frivillige til den finske hær. Det sammenlagte antal var henved 1000 mand. Af hovedkontingentet opstilledes en selvstændig bataljon, mens en del af mandskabet blev anbragt i andre enheder. Af flyverne faldt to, løjtnanterne Erhard Frijs og Carl Knut Kalmberg.

I montre nr. 12 ligger ruller over de danske frivillige, en aftale med en dansk frivillig, hærens øverstkommanderende Mannerheims dagsordre til tropperne ved slutningen af vinterkrigen, fotografier og en adresse fra danske militære til Finlands armé dateret 16.5.1943.

ТЕЛЕГРАММА
Julkaisunoma - Telegramm

№ 1012/10

FINLANDS REGERING HELSINGFORS

Билет № 56

Прое. №

Прим.

Ваше сообщение

Получено

Примеч.

262

191

1918

TELEGRAMM
TELEGRAMMENS KONTORI
Sähkölenntin konttori - Telegramkontti

KJUEBENHAVN R 1012/10 56 10 18 55 = 00

1918 den 24 januari
res. i de sep. final
Smstelegram afslutat 29/18
B. S. U. A. 7/2 1918

Решен. Линия. Класс.	Сумма цен. Сколько букв. Анкет. код.	Получено - Служебный - Информат.
		1 - 1 - 1 - 1
Служебная информация - Информативная - Информативная		

I TILSLUTNING TIL HANS MAJESTAETS KONGENS UDTAELSER TIL DEN
FINSKE DELEGATION HYORVED DERNE BLEV GJORT BEKENDT MED DEN
DANSKE REGERINGS STILLING HAR JEG DEN AERE AT MEDDELE AT DEN
DANSKE REGERING ANERKENDER FINLAND SOM FRI OG UAFHAENGIG STAT
OG SAMTYKKER I AT TRAEDE I DIREKTE FORBINDELSE MED FINLANDS
REGERING = SCAVENIUS MINISTR AFFAIRES ETRANGERES

*) В служебной ведомости телеграммы, принятой на бухгалтерическом аппарате, означены часы по порядку следующие: 1) номер телеграммы, 2) число слов, 3) число букв и 4) часы и минуты оплаты.
*) Niemi sähköosasto, johon on lisätty kassaasi osasto, numerot sähköosaston osasto merkittävät: 1) sähköosaston numerot, 2) sanaluku, 3) ja 4) sähköosaston sähkömaksu-pöytä, tunti ja -minuutti.
UU telegram, mottaget & Hughes eller Bandot apparat hafva allforra i lagrasen foljande betydelse: 1) telegramets nummer, 2) ordantal, 3) och 4) tillräkningen, -tillräkningen och -minut.

Danmark anerkender Finland som fri og uafhængig stat. Telegram fra udenrigsminister Scavenius til den finske regering. Telegrammet er modtaget 24. jan. 1918.

Da krigen med Sovjetunionen i 1941 igen blussede op, var de politiske forhold forandrede, og islettet af danske frivillige smeltede til en ubetydelighed. Trods sine egne store vanskeligheder præsterede Danmark dog også nu storartet humanitær hjælp. Under krigen var Danmarks egen ernæringsituation blevet dårligere, men dette forhindrede ikke, at tusinder af danske hjem åbnede deres døre for børn fra det hårdt trængte Finland. Blandt de mange danskere, der planlagde og gennemførte dette arbejde, fortjener kaptajn E. Schau-Lassen en særlig omtale. Skønt han ved vinterkrigens udbrud allerede var 46 år, sluttede han sig som frivillig til dem, der aktivt ville kæmpe for Finlands sag. Under fortsættelseskrigen blev hans hjælpevirkom-

hed for Finland et opofrende arbejde for børnene deroppefra. I montre nr. 11 udstilles materiale, der belyser „Finnebørnenes“ rejser. I stort format præsenteres yderligere et kort, der anskueliggør hele denne „befolkningsbevægelse“. Det viser alle de egne i Finland, der sendte børn til Danmark, og de steder i Danmark, hvor børnene blev anbragt; desuden oplysninger om hvor mange børn der blev overført.

Til materialet i monterne nr. 11 og 12 kan yderligere knyttes de breve fra minister Laust Moltesen, der ses i vægmontre nr. 8.

Minister Moltesens store sympatier for Finland hang sammen med, at hans hustru var hjemmehørende dér. De udstillede breve er skrevet til hendes kusine fru Ester Ståhlberg, gift med Kaarlo Juho Ståhlberg, Finlands første præsident. De fleste af dem stammer fra krigsårene 1940–44, og de genspejler de følelser, der i denne periode måtte beherske en Finlandsven i Danmark. Moltesen lader Danmarks og Finlands skæbnefællesskab fremtræde. Han taler om, at alle små lande er i samme situation. „Gud bevare vores båd, den er så lille og verdenshavet så stort“. I brevet fra 1946 sammenligner Moltesen præsident Rytis politik med den, der blev ført af de nationalliberale i Danmark i 1864. Brevene fra krigen er vedlagt ét fra 1920, hvori Moltesen gør rede for sine indtryk efter første gang at have truffet præsident Ståhlberg.

Videnskabelige og litterære forbindelser i 1800-tallet

Vægmontre 1–3

Rasmus Rasks store interesse for det finske og lappiske sprog fik ham til at knytte forbindelser med Finland. Han besøgte selv Finland og Rusland og oprettede personlige kontakter med de kredse i Finland, der så det som sin opgave at arbejde for udviklingen af det finske sprog. Blandt hans brevenner var bl. a. den fra Finlands historie velkendte journalist og forfatter Adolf Iwar Arwidsson, der af politiske grunde blev nødt til at forlade Finland, og som endte sine dage som chef for det kongelige bibliotek i Stockholm, lektor C. A. Gottlund, der er kendt for sine rejser blandt finnerne i Värmlands skove, G. Renwall, der, opmuntret af Rask, arbejdede på en stor ordbog over det finske sprog, sprogforskeren A. J. Sjögren, der i lange perioder af sit liv opholdt sig i Sankt Petersborg, og endelig den originale forfatter Jac. Judén, der levede kummerligt som magistratssekretær i Viborg, men under pseudonymet Juteini nåede be-

ÖVERBEFÄLHAVARENS DAGORDER

N:o 69.

Danska Frivilliga! Edert värv i den Finska Arméns tjänst är nu slutfört. I avskedets stund vill jag ännu en gång till Eder uttala min och arméns erkänsla och tack för Edert manliga beslut att hjälpa Edert nordiska bröderfolk. Förrunnat blev det Eder icke att i främsta led kämpa vid vår sida, men Ni stodo redo att offra Edra liv för Finlands frihet. Ni ha förvärvat vårt folks beundran och tacksamhet. Varen förvissade om att man i detta land skall bevara och vörda minnet av de behjärtade danska män, vilka i farans stund ilade till vår hjälp.

Jag tillönskar Eder lycka och framgang. Leve Danmark och dess tappra män!

MANNERHEIM.

Feltmarskal Mannerheims dagsbefaling til de danske frivillige, dat. 29. maj 1940.

rømmelse som banebrydende forfatter på finsk og i Viborg var med til at grunde et lokalt finsk litteraturselskab. Prøver på Rasks korrespondance med disse personer er udstillede i vægmontre nr. 1, dertil lyskopier af titelsiderne i to af Rasks arbejder om lappisk og finsk.

Her kan kun kort antydes de forbindelser, som de førende kulturpersonligheder i Finland i 1800-tallet – en J. V. Snellman, en J. L. Runeberg, en Z. Topelius – opretholdt med Danmark. De her givne oplysninger kan kompletteres med materialet i den samtidige bogudstilling. Af de udstillede breve ses, at et af Runebergs mindst kendte arbejder, lystspillet „Kan ej“, blev opført på teatret i København i 1864. Oplysningen stammer fra Anton Sanmark, en af de frivillige fra Finland.

Af det brev fra Runebergs søn, billedhuggeren Valter Runeberg, der her er udstillet, får vi oplyst, at sønnen under sit ophold i Danmark overrakte et af sin faders arbejder til professor Hammerich og C. J. Andersen.

Brandes' tale ved Runebergfesten i Paris i 1909 er med, fordi den vidner om hans store anerkendelse af Runeberg, skønt Brandes jo selv hørte til en senere tid. Artiklen af Valdemar Rørdam fra 1935 taler atter om den indflydelse, Runeberg havde på Rørdam. Som bekendt har Rørdam oversat Fänrik Ståls Sägner, og han sammenligner her digtenes figurer med de førende personligheder i Danmarks krig i 1864.

Af brevene til Snellman er særlig det fra Chr. Molbech taget med, fordi det giver udtryk for et dansk syn på litteraturen i Finland. Molbech taler særlig om den litteratur, som Finland „har begyndt at opbyde og opdyrke på en meget rig jordbund i sit nationale Sprog“.

Brevet fra Barnekov til Topelius er interessant som udtalelse af en dansk tonekunstner om de kompositioner, han har udført til Topelius' digte.

Brevene er udstillet i vægmontre nr. 2.

Den danske kulturs stærke indflydelse i Finland i slutningen af 1800-tallet har også kun kort kunnet antydes. Vi har måttet nøjes med at præsentere breve, der er vekslet mellem brødrene Brandes og de mest kendte af de forfattere – både på finsk og svensk sprog – der ivrede for at oprette en nærmere kontakt mellem Finland og kulturstrømningerne ude i Europa. Af de her repræsenterede forfattere levede Minna Canth i Kuopio i Savolax. Hun var begyndt at oversætte „Hovedstrømninger“ til finsk, og Brandes udtaler et håb om, at hun i modsætning til mange andre skal have kræfter nok til at gennemføre sit foretagende – et håb, der dog kom til skamme. Korrespondancen med Juhani Aho og K. A. Tavaststjerna gælder disses litterære arbejder. Brevene er udstillet i vægmontre nr. 3.

Kunstneriske forbindelser i 1800 tallet

Vægmontre 4–5

Da digteren J. L. Runebergs søn Valter kom til København for at uddanne sig til billedhugger under ledelse af Thorvaldsen-eleven Bissen d. æ. kunne han udnytte den anseelse, hans fader havde i Danmark. Hans breve hjem til moderen taler et tydeligt sprog om dette. Valter Runeberg knyttede også mange kontakter i Danmark og opnåede her en vis anerkendelse. Han har udført flere portrætbuster af kendte danskere. I de senere år blev han endogså opfordret til at lave en statue af sin lærer i maleri, W. Marstrand, den er opstillet udenfor Statens Museum for Kunst i København. Da Runebergs yngre kollega J. Takanen, kom til København for at fortsætte sin uddannelse, tog Runeberg sig af ham og hjalp ham til rette.

I Taknemlighed for mange Aars lykkeligt Samarbejde har formanden for Udvalget til Indtegnning af Fadderskaber i Danmark for Børn af de i Krigene 1939-40 og 1940-44 faldne finske Soldater, Kaptajn Emil Victor Schau Lassen til General Mannerheims Barnskyddsförbund overdraget:

1. Fadderskabsudvalgets Herapbog Bog bilagt Gavepakkeorganisationens Tryksager.
2. Fortegnelse over månedlige Indtegninger af Fadderskaber.
3. Fire Mapper med Breve fra Krigsenker og Fadderbørn.
4. Finlandshjælpens Parlor.
5. Den Danske Finlandshjælps Beretninger. 1941-1950.

p.t. Helsingfors, October, 1950.

E. Schau

Kaptajn E. Schau-Lassens adresse til „Mannerheims barnskyddsförbund“, dat. Helsingfors i oktober 1950.

I vægmontre nr. 4 ser vi nogle breve fra Runeberg til hans moder og to fra den danske billedhugger Laust Prior; desuden en udtalelse af Runeberg fra senere år om hans indtryk fra Danmark. I stort format statuen af Marstrand.

Noget senere end Runeberg kom Albert Edelfelt til Danmark. Også for hans kunst kom Danmark til at spille en vis rolle, selv om Paris og Frankrig gjorde de dybeste indtryk på den unge maler. Edelfelt har malet billeder med danske motiver og nogle

af hans kendteste portrætter stammer fra hans tid her. Ved Edelfelts død skrev Brandes en anerkendende nekrolog.

Af de i Danmark malede billeder findes det, der forestiller Københavns red, i flere variationer. Et blev udført på bestilling af kejser Aleksander III til det kejserlige palæ i Helsingfors, et andet blev købt af kejserinde Dagmar. Blandt portrætterne bør det af prinsesse Marie måske først og fremmest nævnes.

For maleren Akseli Gallen-Kallela blev Danmark ikke af så væsentlig betydning, men hans egen stærke kunstnerpersonlighed og hans malerier med motiver fra Kalevala kunne ikke undgå også i Danmark at vække opmærksomhed. Gallen-Kallela fik venner og beundrere også blandt de danske kunstnere. Efter at Oscar Matthiessen i 1900 havde gjort bekendtskab med Gallen-Kallela, gjorde han alt, hvad han kunne for at „vække de danske Interesse for Kalevala“. Gennem Gallen-Kallelas formidling arrangerede man i januar 1901, i tilknytning til verdensudstillingen i Paris det foregående år, kunstudstillinger både i København og Helsingfors.

I vægmontre nr. 5 er udstillet et brev fra Otto Benzon og et fra prinsesse Marie til Albert Edelfelt, Georg Brandes' nekrolog samt nogle breve fra Oscar Matthiessen til Akseli Gallen-Kallela. I stort format desuden Edelfelts billede „På Københavns red“, den variant der ejedes af kejserinde Dagmar.

Teater

Vægmontre 6

Lige siden rejsende teaterselskaber i 1700-tallet opførte skuespil af Holberg på deres turnéer i Finland, har Holberg hørt til teatrenes stående repertoire. Der foreligger oplysninger om opførelser af „Jeppe på Bjerget“ fra 1830erne og frem til moderne tid. Man kan også betragte Runeberg, med hans lille komedie fra ungdomsårene „Frieren fra landet“, som en elev af Holberg. Senere har teatrene i Finland opretholdt regelmæssige kontakter med dansk teaterkunst. Gæstespil fra Danmark har været temmelig ofte forekommende, og i nogle år i begyndelsen af dette århundrede ledede Adam Poulsen Svenska Teatern i Helsingfors. Den store finske skuespillerinde i slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet, Ida Aalberg, var i ca. to år ansat ved forskellige teatre i København og vedligeholdt forbindelser med danske forfattere.

I vægmontre nr. 6 er udstillet nogle breve fra Herman Bang og brødrene Brandes til Ida Aalberg, programmer fra forestillinger af „Jeppe på Bjerget“ og „Den politiske Kandestøber“

CHRISTENSEN & MORANGE

AMAGERTORV 25

Fotografi af den finske skuespillerinde Ida Aalberg ca. 1900. Ida Aalberg optrådte omkring århundredskiftet på flere danske scener. (Fot. Finlands nationalmuseum).

på det finske nationalteater, Kansallisteatteri, i Helsingfors med tilhørende fotografier, et trykt eksemplar af „Jeppe på Bjerget“, som er brugt ved indstuderingen af stykket på Svenska Teatern

i Helsingfors i anden halvdel af 1800-tallet, et rollebillede af Adam Poulsen i „Ambrosius“ fra den tid, han var ansat ved Svenska Teatern og ét af Poul Reumert ved et gæstespil i Helsingfors i 1930 i Runar Schildts „Galgemanden“. Mellem de større billeder hænger to plakater fra 1860-erne fra Svenska Teatern.

Vilhelm Thomsen

Vægmontre 7

Blandt de danske, der i 1800-tallet opretholdt forbindelser med Finland og interesserede sig for forholdene i landet, må Vilhelm Thomsen have en særlig omtale. Ligesom Rask beskæftigede han sig med det finske sprog. Hans datter blev senere gift med den kendte sprogmand og finske politiker E. N. Setälä. Allerede i sine unge år opnåede Thomsen kontakt med Finland. I 1864 tog han sig af de frivillige fra Finland. Et livslangt venskab knyttede ham til løjtnant Liikanen. Også billedhuggeren Johannes Takanen blev genstand for Thomsens omsorg.

Det er forekommet motiveret at tilegne Thomsen en særlig afdeling. I vægmontre nr. 7 er der udstillet et fotografi af den buste, der er opstillet i lærerværelset på Universitetet i Helsingfors til minde om denne ven af Finland og søn af Danmark, ligeledes nogle breve fra Liikanen og Setälä og et eksemplar af Thomsens doktordisputats over emnet „Den gotiske Sprogklasses Indflydelse paa den finske“.

Folkehøjskolevæsenet

Vægmontre 11

Den vækkelse, der udgik fra Grundtvigs folkedannelsesvirksomhed, satte også spor i Finland. Da folkehøjskolerne i slutningen af 1800-tallet begyndte deres arbejde i Finland, var det efter dansk forbillede. For at oplyse publikum udbredte man danske brochurer i oversættelse til svensk og finsk, og folkehøjskolefolk fra Finland deltog i Danmark i møder og sammenkomster.

I vægmontre nr. 11 er udstillet brochurer og skrifter om folkehøjskolen på svensk og finsk, yderligere breve til kendte forkæmpere for folkehøjskoletanken i Finland.

Det Store Nordiske Telegraf Selskab

Vægmontre 12

Da Det Store Nordiske Telegraf Selskab i 1869 udlagde sit telegrafkabel fra Sverige til Finland for at udvide sit net mod

øst, vakte dette stor opsigt i Finland. Landet kom nu gennem dette kabel i nærmere forbindelse både med Skandinavien og det europæiske fastland. Z. Topelius forekom det, som om Finland var blevet syet sammen med Sverige. Han skrev både et digt og et eventyr om skrædderen, der rimpede Sverige sammen med Finland.

I vægmontre nr. 12 ser vi et kort over selskabets kabler, et billede af dets administrationsbygning i Nystad og af det ældste kabelhus; ydermere en tegning af kunstneren Acke til Topelius' eventyr.

Det forenede Dampskibs Selskab

Vægmontre 13

Industrialismens gennembrud i Finland krævede forbedrede kommunikationer for afsætningen af den voksende produktion. Finlands jernbanenet blev udvidet med en bane til Hangö, og samtidig aktualiseredes spørgsmålet om vintersøfarten. De planlagte søfartsforbindelser året rundt mellem Hangö og det europæiske fastland skulle knyttes til godstrafikken på Sankt Petersborg.

Det første forsøg blev foretaget af kaptajn Korsman med „Express“, der indledede vinterskibsfarten mellem Hangö og Stockholm. Trods store vanskeligheder viste det sig, at forsøget kunne gennemføres, og dette opmuntrede til fortsættelse. I 1887 ansøgte Det forenede Dampskibs Selskab i København om ret til at opretholde vintertrafik mellem København og Hangö og søgte samtidig om visse privilegier for den fortsatte varetransport på landets jernbaner. Efter temmelig langtrukne forhandlinger nåede man en aftale og en treårs kontrakt, der senere kontinuerligt fornyedes, blev undertegnet.

I vægmontre nr. 13 ses en brevveksling mellem på den ene side det danske selskab og på den anden senatets landbrugs-ekspedition og jernbanebestyrelsen, en meddelelse fra den danske konsul i Åbo om, at han vil være til stede for at underskrive aftalen samt et forslag til cirkulære.

Mejeribevægelsen

Vægmontre 14

I den senere halvdel af 1800-tallet vandt mejeribevægelsen indpas også i Finland. I 1874 fandt staten det nødvendigt at ansætte en statsmejerist for at lede og organisere arbejdet. Da den hele bevægelse i mange henseender havde danske forbilleder, var det naturligt, at en af de første tjenestemænd, der

blev udnævnt, netop blev en dansker. Også senere hen deltog danskere ved oprettelsen af provinsens mejerier.

I vægmontre nr. 14 udstilles Albert Voss-Schraders udnævnelsesbrev til statsmejerist, hans meritfortegnelse og ansøgning om finsk statsborgerskab samt en ansøgning af H. P. Jensen og andre om ret til at grundlægge et andelsmejeri i 1903.

Idræt

Vægmontre 15

For at belyse forbindelserne mellem Danmark og Finland indenfor idrætten er der i vægmontre nr. 15 udstillet billeder fra tenniskampe og en landskamp i fodbold i 1920'erne, fra rytterløbene på de nyindrettede baner i Dal i Helsingfors i 1937 og fra landskampen i fri idræt i 1945. Videre vises et billede fra gymnastiklejren i Ollerup i 1935 samt et brev fra Laust Moltesen til Ester Ståhlberg, hvor han omtaler åbningshøjtidelighederne.

Nous osons espérer que ce document, votre supplique de tout le peuple loyal de la Finlande, montrera clairement l'importance hors ligne, qu'a pour l'avenir du Grand-Duché la conservation de vos vieux droits nationaux, garantis par les Augustes Prédécesseurs de Votre Majesté et confirmés par Votre Majesté Impériale.

Nous sommes avec le plus profond respect, Sire, de Votre Majesté les très soumis et très dévoués serviteurs.

Fredrik Brajer
Membre du Bureau inter-parl.
nord-occident et du Bureau intérieur
du Grand-Duché de la Paix.

Sophus Bauditz
Directeur de l'enseignement, professeur.

R. Besten
Dr. phil.

V. Bissen Statuaire
Prof. à l'Académie